

NEOLOJİZM BAĞLAMINDA DİLSEL ÜRETİMLER/EKONOMİK GÖSTERGELER: 2000 YILLARINDA YAŞANAN EKONOMİK KRİZİN DİLBİLİMSEL ÇÖZÜMLEMESİ*

Melis OKTUĞ**

Özet

Dilbilimciler, “sözcüksel” yaratımlar için kullanılan neolojizm ve neoloji kavramlarının tanımı, neolojizmlerin sınıflandırılması gibi konularda farklı yaklaşımlar benimsemektedirler. Bu çalışmada, dil dışı gerçeklik düzleminde dünyadaki değişim ve gelişimin dile yansımaları olarak nitelendirilebilecek neolojizmlerin, terminoloji ile bağıntısı, ekonomi terimleri kapsamında ele alınmış; ekonomik krizin dil varlığına etkileri araştırılmıştır.

Anahtar kelimeler: Neoloji, Neolojizm

Représentations linguistiques et économiques au niveau conceptuel du néologisme : l’analyse linguistique de la crise économique des années 2000

Résumé

La néologie, dans son sens premier, signifierait “l’abus”. Dans un second sens, le néologisme a exprimé, l’utilisation nouvelle des mots. Enfin la même expression est reprise et est apparue telle qu’un sujet de recherche des sciences de langage et de la linguistique.

**Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekan Yardımcısı / Radyo, Sinema ve Televizyon Bölüm Başkanı.

* Kırıkkale Üniversitesi ve Türk Dil Kurumu tarafından 16-17 Nisan 2009 tarihlerinde düzenlenen 1. Uluslararası Kitle İletişim Araçlarında Türkçenin Kullanımı Bilgi Şöleni” nde bildiri olarak sunulmuştur.

De nos jours, la néologie est considérée d'abord par sa fonction d'appel; ensuite par sa fonction argumentative et enfin par sa fonction relationnelle. Le néologisme serait ainsi un concept nouveau de la linguistique et selon l'accord commun des linguistes qui se croiseraient sur le concept du "néo", le néologisme serait le "nouveau". L'approche approuvée d'un commun accord est de se réunir autour de trois aspects différents, tels que le néologisme de forme; du néologisme de sens et de celui d'emprunts

Mots-clés : Néologie, Néologisme

1. Neoloji ve Neolojizmin Tanımı:

Neoloji ve neolojizm terimi, Yunanca kökenli neos (yeni) ve logos (söz) sözcüklerinden oluşmaktadır. Bu bağlamda, terimin kendisi bir alıntı sözcüktür. Dilde yenileşme ile birlikte anılan neolojizm, yeni nesne, kavram veya olguları adlandırma gereksinimi sonucunda ortaya çıkmıştır. SABLAYROLLES¹, yirmi sözlüğü tarayarak neolojizm teriminin gelişimini ele almıştır. Terimin XVIII. yüzyıldaki ilk anlamı, "*kötüye kullanma*"dır (abus). Daha sonra XIX. yüzyılda neolojizm, "*yeni sözcüklerin kullanımı*" anlamında kullanılmış ve son olarak da, 1960 yıllarında dilbilimde bir araştırma konusu olmuştur. Neolojizm, güncel tanımı ile, "*sözlüksel yaratım*" anlamında gündeme getirilmiştir. Dictionnaire de Linguistique et du Langage adlı sözlükte, neolojizm, DUBOİS² tarafından, "*yeni bir gösterilen üreten veya yeni bir gösterilen-gösteren ilişkisinden doğan, daha önce kullanılmadığı belli bir iletişim durumunda işlev kazanan bir sözlükbirim*" biçiminde tanımlanmaktadır.

Neolojizm, diğer dilsel birimler gibi, gösteren (biçim), gösterilen (anlam) ve gönderge (dış gerçeklik) arasındaki bağıntıdan doğmaktadır. Bu üçgenin kutupları arasındaki yeni bağıntılar gösterenin bütününe etkilemektedir. PRUVOST ve SABLAYROLLES³, Fransız dilinde yaptıkları incelemeler sonucunda, gösteren-gösterilen ve gönderge arasındaki ilişkiyi değiştiren dört durum saptamışlardır:

¹SABLAYROLLES, J-F, La néologie en Français Contemporain Examen du Concept et Analyse de Production Néologiques Récentes, Paris 2000, pp. 66-68.

²DUBOİS, Jean et al. : Dictionnaire de Linguistique et des Sciences du Langage, Paris 1994, p. 322.

³PRUVOST, J / SABLAYROLLES, J-F: Les Néologismes, Paris 2003, p. 54.

- 1°) Yeni bir biçim ve yeni bir anlam, diğer bir anlatımla yeni bir dildışı gerçeklik (gönderge) için yeni bir adlandırma gereksinimi,
- 2°) Dilde varolan bir biçim için yeni bir anlam (bilgisayar donatısı fare gibi)
- 3°) Eski bir anlam için yeni bir biçim (komandit ortağı yerine sponsor gibi)
- 4°) Eski biçimlerin yeniden dile kazandırılması.

PRUVOST ve SABLAYROLLES, neolojizmin, dilde konuşucular açısından üç farklı işlev yüklendiğini belirtmektedirler⁴:

- 1°) **Çağrı İşlevi (Fonction d'appel):** Neolojizmin tanımı gereği, yeni bir adlandırma olması, bu sözcükleri ilgi çekici kılmaktadır. Neolojizmlerin önemli bir bölümü, okuyucuyu yönlendirmek amacıyla gazete haberlerinin başlıklarında kullanılmaktadır.
- 2°) **Uslamlama İşlevi (Fonction argumentative):** Neolojizm kullanan konuşucu, dinleyici üzerinde etki yaratma amacı taşımaktadır. Örneğin, yeni bir ürünün adlandırılmasında, tüketiciyi satın alma davranışına yönlendirecek, tüketici üzerinde olumlu etki yaratacak bir yoruma başvurulmaktadır.
- 3°) **Bağıntı İşlevi (Fonction relationnelle):** Neolojizmler, son olarak, dinleyicide etki yaratarak iletiye tepki vermesini sağlamak amacıyla da kullanılmaktadır.

Dilbilimde, neoloji alanında yapılan çalışmalar, geniş bir kapsamda değerlendirilebilmektedir. Yeni sözlükbirimlerin üretilmesi, yeni sözlükbirimlerle ilgili kuramsal ve uygulamalı çalışmalar ve kurumsal, plânlı ve organize bir etkinlik, neolojiye önerilebilecek tanımlar arasındadır⁵. BOULANGER⁶, neoloji alanında beş farklı yaklaşımdan söz etmektedir:

⁴PRUVOST J. / SABLAYROLLES J-F, p.55

⁵BOULANGER, Jean-Claude: "Evolution du concept de néologie de la linguistique aux industries de la langue, Actes du Colloque Terminologie diachronique, Bruxelles 1989, p. 201.

⁶BOULANGER, J-C, pp. 201-207.

- 1°) **Yeni sözlükbirimlerin üretilmesi süreci:** Konuşucu, uzman, bilinçli veya bilinçsiz, dilsel üretim mekanizmalarına başvurarak neolojizmleri üretmektedir.
- 2°) **Yeni sözlükbirimlerin kavramsal ve uygulamalı olarak incelenmesi:** Üretim biçimleri, normalizasyon süreci incelenir ve konu sistemli bir biçime dönüştürülür.
- 3°) **Kurumlar tarafından gerçekleştirilen organize, plânlı bir etkinliktir.**
- 4°) **Yeni sözlükbirimlerle desteklenmesi gereken alanların belirlenmesi:** Yeni gelişen alanlarda terminolojik boşlukların doldurulması
- 5°) **Neolojizmlerin bir bütüncü içinde belirlenmesi:** Sözlüklerde yer aldıkları zaman ancak yeni sözlükbirimler, neoloji alanı içinde nitelendirilebilmektedir.

Neolojizmin tanımlanması, neoloji alanının geniş kapsamından doğan bazı güçlüklerle yol açmaktadır. Tanıma, açıklık kazandırmanın yollarından biri, neolojizmlerin türlerine göre sınıflandırılmasıdır. Ancak, bu sınıflandırma konusunda, dilbilimcilerin ortak bir yaklaşımı bulunmamaktadır.

Jean François SABLAYROLLES; REY⁷, PİCOCHE⁸, BONNARD⁹, BOİSSY¹⁰, CHERİGUEN¹¹, MOUNİN¹² gibi kuramcılarının çalışmalarından ve kendi araştırmalarından yola çıkarak kapsamlı bir sınıflandırmaya ulaşmıştır. Bu sınıflandırmanın özelliği, neolojizmleri, genel betimlemelerden çok, ayrıntıları içeren geniş bir yelpazede incelemesidir.

---

⁷REY, Alain: "Essai de Definition du Concept de Néologisme", L'aménagement de Nééologie, Actes du Colloque Internationale de Terminologie, Québec 1974, pp. 9-28.

⁸PİCOCHE, Jacqueline: Précis de Lexicologie Française, Paris 1997, 181 p.

⁹BONNARD, Henri: "Création de Mots, Aditions, Soustractions, Zones Franches", in Le Français Moderne no: 48, 1980, pp. 1-5.

¹⁰BOİSSY, Jacques: "Le Dictionnaire de la Néologie: Le Point de Vue du Consammateur", Actes du Colloque du Terminologie et de Technologie Nouvelles, Paris 1985, pp. 291-318.

¹¹CHERİGUEN, Foudil, "Typologie des Procédés de Formation du Lexique" in Cahier de Lexicologie, vol 55, no: 2, pp.53-59.

¹²MOUNİN, Georges: "Quelques Observation sur le Lexique Français d'Aujourd'hui" in Europe no: 738, p.10.

Önek				
Sonek Bükün				
Bileşim Karşıtı	Ek			
Oluşum				
Bileştirme	Bileştirme	Yapı		
Çanta Sözcük				
Yansıma			Biçimbilimsel	
Yanlış Ayırma	Öykünme ve Bozulma		Anlambilim	
Ses Değişimi				
Yakın Adlılık				
Evirme	İşlev Değişimi			
Eğretileme				
Düzdeğişmece				
Anlam Daralması	Anlam Değişimi		Sözdizimsel	İç Öğeler
Anlam Genişlemesi			Anlambilim	
Kısaltma	Biçim Kısaltma		Biçimbilim	
Ödünçleme	Dış Öğeler			

Tablo 1: SABLAYROLLES J-F: La néologie en Français Contemporain Examen du Concept et Analyse de Production Néologiques Récentes, Paris 2000, p. 245.

2. Neolojizmin Türleri

Neolojizmin kesin bir tanımını vermek oldukça güçtür. Dilbilimcilerin büyük çoğunluğu yalnız neoloji/neolojizm teriminin kökeninde bulunan “yeni” anlayışı üzerinde görüş birliğine varmışlardır: Bir dilde, yenilikçi izlenimi uyandıran sözcükler neolojizm olarak adlandırılmaktadır¹³. Ancak, bu yeniliğin türü konusunda ortak bir düşünce bulunmamaktadır.

Neoloji / neolojizm, genel olarak iki ayrı bölüme ayrılmaktadır: Biçim neolojisi ya da biçimsel neolojizm; anlam neolojisi ya da anlambilimsel neoloji.

¹³Bkz. DUBUC R: Manuel Pratique de Terminologie, Québec 1985, p. 111; REY A: Essays on Terminology Amsterdam 1995, p. 64; RONDEAU G: Introduction à la Terminologie, Québec 1984, p. 122; SAGER J.C: A Practical Course in Terminology Processing, Amsterdam 1990, p. 79.

SABLAYROLLES'a¹⁴ göre, biçim neolojisi daha önce dilde bulunmayan sözcüklerin üretimidir. Çoğunlukla ön/son eklerle türetme veya birleşik sözcükler yaratılması yoluyla gerçekleştirilmektedir. Biçimsel neoloji, anlamsal neolojiye göre daha kolay kavranabilmektedir. Her yeni biçim (gösteren), yeni bir anlamla (gösterilen) doğmaktadır. Anlamsal neolojizmler söz konusu olduğunda, kavranması daha güç olan bir alana geçilmektedir. Anlamsal neoloji, dilde varolan bir gösterene yeni bir anlam yüklenmesidir. Neolojizmler dili zenginleştiren öğeler olarak ele alındığında, biçimsel neoloji, anlamsal neolojiye oranla daha yenilikçidir. Ancak anlamsal neolojizmi ortaya çıkarmak, biçimsel neolojizme göre daha güçtür.

RONDEAU¹⁵, neolojizmler için üç ayrı ulam belirlemektedir. Biçimsel neolojizm (neologisme de forme), anlam neolojizmi (néologisme de sens) ve alıntı sözcükler (emprunts). REY'in¹⁶ sınıflandırmasında ise, alıntı sözcükler, biçimsel neolojizmlerin içinde yer almaktadır. GAUDİN ve GUESPİN¹⁷, alıntı sözcükleri yönlendirilmiş neoloji (néologie dirigée) olarak adlandırırken; BOYER¹⁸, değiştirim neolojizmi (néologismes de substitution) nitelemesini önermektedir. DUBUC¹⁹, neolojizmleri iki temel ayrıma göre sınıflandırmaktadır: Dolaylı yoldan oluşan neolojizmler (néologisme de formation indirecte) ve dolaysız neolojizmler (néologisme directe). DUBUC²⁰ tarafından, dolaylı yoldan oluşturulan neolojizmler olarak tanımlanan, dilde varolan bir sözcüğe yeni bir anlam kazandırılmasını içeren bir anlamsal neolojizm, dolaysız veya tümüyle yeni bir birim üretmek anlamını taşıyan biçimsel neolojizm ile örtüşmektedir.

Neoloji, terim olarak, özünde, yeniliği barındırdığına göre, yeni sözcükler ve daha önce dilde var olan sözcükler arasında ayırım yapmak, neolojinin temel sorunlarından biridir. Bunun yanısıra, neolojizmleri belli bir sınıflandırma içinde konumlandırmak ise, bir diğer güçlük olarak belirlemektedir. Bir neolojizm, örneğin, hem bir başka dilden alıntılama yoluyla hem de türetme yolu ile dile katılabilmektedir.

¹⁴SABLAYROLLES, J-F, pp. 43-45.

¹⁵RONDEAU, G, p.127.

¹⁶REY, A, pp. 68-70.

¹⁷GAUDİN, F. / GUESPİN, L.: Initiation à la Lexicologie Française. De la Néologie aux Dictionnaires, Bruxelles 2000, pp. 247.

¹⁸BOYER, H: Eléments de Sociolinguistique, Paris 1991, p. 120.

¹⁹DUBUC, R, pp. 113-114.

²⁰DUBUC, R, pp. 114.

HOLLIDAY'e²¹ göre, neolojizm, yeni bir sözcük ile özel bir anlamı çağrıştırmayı bakımından yanılıcı bir kavramdır. Oysa, "yeni" olarak tanımlanan sözcüğü, dildeki "eski" sözcüklerden ayıran belirgin bir özellik yoktur. Ayırıcı özellik olarak, dilin diğer sözcüklerine göre kullanım sıklığının daha düşük olması gösterilebilmektedir. Neolojizmin tanımında öne çıkan unsur, dilin yeni bir olgu ile etkileşimi sonucunda sözlükbilimin konusunu oluşturan bir birime dönüşmesidir²². Sözlükbirime dönüşmeden önce, neolojizm dile katıldığı anda anlambilimsel bir tartışmanın da konusunu oluşturmakta ve geniş kitleler, bu yeni sözcüğün anlamı konusunda bir uzlaşmaya varmak için uzun bir zaman harcamaktadırlar²³.

3. Neolojizm ve Normalizasyon Süreci

Neolojizm kavramı tanımlanırken dilin iki özelliğine dikkat çekmek gerekmektedir. Dil, belli kurallara dayalı olarak işleyen bir "göstergeler sistemi"dir. Diğerisi ise, dilin "toplumsal" boyutudur. Dil, bir toplumun üyeleri arasında iletişim kurulmasına aracılık etmektedir. Yeni anlamlar, ya da sözcükler üretmeye dayanan neoloji alanında, kuramcılar, toplumsal dilbilimsel verilerin dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Sonuç olarak yeni bir kavramın, belirli bir toplulukta kabul görmesi, evrensellik, bellekte kalıcılık, yaratıcılık, bireysel saygınlık gibi toplumsal kültürel etkenlere bağlıdır²⁴.

ROUSSEAU²⁵, neolojizmi kabul etmek ya da reddetmek için dilbilimsel ve toplumsal dilbilimsel bazı ölçütler belirlemiştir. Bunlar; dilsel dizgeye uygunluk, yazım ve sesletme kolaylığı, belirginlik ve özlülüktür. Neolojizmi kabul veya reddetmek için terim ya da neolojizmin üretildiği alanın uzmanlarının görüşü veya dilbilimcilerin belirlediği ölçütler yol gösterici niteliktedir. Ancak son karar, dilin kullanıcıları olan konuşucuların, bu terimi veya neolojizmi dile aktarması veya benimsemeyerek dil dışına bırakmasıyla belirlenecektir.

Fransa'da neolojizme ilişkin pürist bir yaklaşım izlenmektedir. Neolojizmin etkileri, 1970 yıllarından bu yana, Kültür Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan "Délégation Générale à la Langue Française" tarafından denetlenmektedir. Ancak bu delegasyon tarafından Fransız Resmî Gazetesi'nde (Journal Officiel) yayımlanan neolojizimler

²¹BOYER, H, p. 120.

²²HALLIDAY, M.A.K et al. : *Lexicology and Corpus Linguistics: An Introduction*, London 2004, p.20

²³HALLIDAY, M.A.K et al. : p. 140.

²⁴REY, A: "Néologisme: un pseudo-concept?" dans *Cahier de Lexicologie* vol. 28. no: 1, 1976, pp. 3-17.

²⁵ROUSSEAU, Louis Jean: "Néologie et Problèmes de Normalisation" dans *Actes du Colloque de Terminologie et Technologie Nouvelles*, Québec 1988, pp. 333- 348.

ilgililere sunulmaktadır. En bilinen örnek, “walkman” yerine “balladeur” néolojizminin önerilmesidir. Asıl amaç, Fransızca’yı, özellikle İngiliz ve Amerikan dilinin etkisinden korumaktır²⁶.

Neolojinin çalışma alanlarını belirlerken, konunun yalnız yeni üretimlerle sınırlandırılması yetersiz kalmakta; yeni sözcüklerin dilde yerini alması ve yayılması amacıyla, neoloji konusunda yürütülen araştırmaların, dil politikaları ile de desteklenmesi gereği doğmaktadır²⁷. Normalizasyon alanında yapılan en temel çalışma, bir dile diğer dillerden alınan sözcüklerin yerini doldurmak üzere yapılmaktadır. Fransa’da, Association Française de Normalisation (AFNOR), Kanada’da Association Canadienne de Normalisation (ACNOR) gibi kamu kuruluşları vardır. Kanada’da Organisation Québécoise de la Langue Française (OQLF) bünyesinde oluşturulan çeviri bürosu, uzmanlara yabancı dildeki terimlerin Fransızca karşılıklarını vermek üzere özel bir telefon hattı kurmuşlardır.

Neoloji, bütün yaşayan dillere özgü bir alan olup; neolojizmlerin üretilmesi, tüm dilsel topluluklar için kaçınılmaz olmuştur. Neolojizme başvurmeyen diller, yok olmaya mahkûmdur. Bu bağlamda neoloji, evrensel bir olgudur. Bir dilin çeşitli dönemlerde ürettiği neolojizmleri inceleyerek, bir toplumun tarihine ışık tutmak mümkündür. FRANQUESA’ya ²⁸ göre, dil ve bilgi birbirine koşut olarak ilerlemekte ve sürekli olarak birbirini desteklemektedirler. Bilgi, dil sayesinde yapılandırılarak yayılmaktadır. Dil, bilginin tüm alanlarında yeni kavramları tanımlamak için kendini yenilemektedir. Bu nedenle, neoloji ve terminoloji arasındaki sınırı belirlemek oldukça güçtür.

4. Neoloji ve Terminoloji

Terminoloji, özel dillere sözcük dağarcığı sağlaması bakımından, neolojizmlerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Terminolojinin, neolojinin tanımıyla bağdaşan bir amacı da vardır: Terminoloji, dünyadaki değişimi ve gelişimi, sözcükler aracılığıyla yansıtmaktadır. Bu bağlamda, sürekli olarak zenginleşen ve yenilenen bir sözcük dağarcığı, terminolojiye özgü bir durumdur. BAUDET²⁹, terminolojinin, epistemolojinin, bilimsel düşünce ve bilimsel dil arasındaki ilişkiyi inceleyen bir bölümü olarak ele alınması gerektiğine dikkat çekmektedir. Bilim ve sanayinin en temel özelliği, zamana

²⁶GAUDİN F. / GUESPIN L.,pp. 245-255.

²⁷CABRÈ M. Teresa, p.253.

²⁸FRANQUESA, Ester: “Langue Technologie et Terminologie” dans Cahiers du Rifal, Développement Linguistique: Enjeux et Perspectives, no: 22, Bruxelles 2001, p. 22

²⁹BAUDET, Jean-Claude: “Histoire du Vocabulaire de Spécialité, Outil de Travail pour l’Historien des Sciences et des Techniques” dans Actes du Colloque Terminologie Diachronique, Bruxelles 1989, p. 64.

bağlı olarak gelişmeleridir. O halde, bilimlere özgü özel diller de, bu gelişme kapsamında değerlendirilmelidir. Nanoteknoloji, aeronotik gibi, gelişim sürecini yaşayan ya da yeni araştırma alanları oluşturan bilim dalları, bu bağlamda, dilbilim alanında çalışan araştırmacıların ilgi odağı olmuştur³⁰.

PETRALLİ³¹, gazete yazılarından oluşturduğu bir bütüncü çerçevesinde, küreselleşmenin İtalyan dilinde neolojizmlerin oluşumundaki etkisini araştırmıştır. PETRALLİ'ye³² göre, siyaset, toplumsal olaylar, ekonomi gibi güncel haberlere dayanarak, yeni sözcüklerin araştırmasını yapmak, aynı zamanda hem yeni terimlere ulaşmak, hem de bu terimlerin içeriğine ilişkin bilgi toplamak anlamını taşımaktadır. Bu bağlamda, gazete taramasından derlenerek oluşturulan çalışma, bilimin yanısıra güncel gelişmelerin de neolojizm üretiminde verimli bir alan olduğunu göstermiştir.

Terminolojik neolojizmler, bazı dilbilimciler tarafından "néonymie" olarak adlandırılmaktadır³³. Neolojizm dışında bir adlandırma gereği, terminolojik neolojizmler ve sözlükbilimsel neolojizmler arasındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Bu ayırım, CABRÉ³⁴ tarafından araştırılmış ve sözlükbirimlerin anlık üretimler olduğu ve belirli bir dil içinde sınırlı kaldığı; oysa terminolojinin, sürekliliği olan birimler olduğu ve bir dilin sınırlarını aşarak uluslararası kullanıma konu olabileceği saptanmıştır.

5. Neolojizm ve Terminolojinin Dilsel Olgulara Yaklaşım Açısından Farkı

Diller, doğası gereği, sürekli bir değişim içindedir. Bir yandan, dile yeni sözlükbirimler veya yeni gösteren-gösterilen ilişkileri dile katılmakta; öte yandan, bazı dilsel birimler yok olmaktadır. Bu bağlamda dilsel olgular, hem tarihsel, hem de evrimsel bir süreci kapsamaktadır. Bir yandan, çağlar boyu sürekli değişime uğrarken, öte yandan da, dilsel birimlerin işleyişine olanak tanıyan bir düzen sunmaktadır. Bu

³⁰Bkz. GRASSİN, Jean-Baptiste: "L'aéronautique, Productrice des Terminologies Nouvelles", dans Actes du Colloque de Terminologie et Technologie Nouvelles, Paris 1988, pp. 319-322; REY, Alain: "Dictionnaire et Néologie" dans Actes du Colloque de Terminologie et Technologie Nouvelles, Paris 1988, pp.279-289.

³¹PETRALLİ, Alessio: "Néologisme Internationalisme et Mondialisation" dans Terminologie Nouvelles no: 20, 1990, pp. 60-71.

³²PETRALLİ, pp. 60-71.

³³L'HOMME, Marie-Claude / BODSON, Claudine / VALENTE, Renata Stela : "Recherche Terminographique Semi-automatisée en Veille Terminologique: Expérimentation dans le Domain Médical" dans Terminologie Nouvelles, no: 20, pp. 25-35.

³⁴CABRÉ, M. Teresa: La Terminologie: Méthode et Application, trad. Monique C. CORMIER, John HUMBLEY, Ottawa 1998, p.225.

nedenle her dilsel evre, daha önceki dönemlerde çeşitli etkenlerin yol açtığı değişimlerin sonucu olarak ele alınabildiği gibi; değişim olgusundan soyutlanarak, yalnız kendi iç düzeni bakımından da incelenebilmektedir. Bu yaklaşım, dil olgularına iki farklı bakış açısını ortaya koymaktadır: “Artsürem” ve “eşşürem”³⁵. Çağdaş dilbilimin başyapıtı olarak nitelendirilen *Genel Dilbilim Dersleri*’nde, F. de SAUSSURE, artsüremi, birbirinin yerini alan olgulara ilişkin bir süreç olarak tanımlarken; eşşüremi aynı anda bir arada bulunan olguların bağıntısı olarak tanımlamıştır³⁶.

BAUDET³⁷, terminolojinin, ancak artsüremli bir yaklaşımla incelenebileceği görüşün taşıyıcısıdır. Oysa, GÜLBERT’e göre³⁸, neoloji, değişimden değil, yaratımdan ileri gelmektedir. Bu bağlamda, varolan sözcüklere katılarak yeni bir sözcüğün oluşması veya yine dilde bulunan bir sözcüğü yeni bir anlam yüklenerek zenginleştirilmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ancak, dildeki birimlerin/ sözcüklerin anlamlarının bu yaratımla birlikte yok olduğu söylenemeyecektir. Neoloji kavramı, yokolma durumuna gelmiş eski sözcüklerin yerini alacak yeni neolojizmlerin yığılması gibi yaklaşımla bağdaşmamaktadır. Neoloji alanında, çoğunlukla artsüremli yaklaşımı yöntem olarak seçen çalışmalar yapılmaktadır. Oysa, neoloji ile ilgili çalışmalar, eşşürem boyutunda tanımlanmalıdır. Neolojizmi yaratan, dilin konuşucusudur. Bu yaratımı, belirli bir dil ediminde, dilin evriminden bağımsız ve bu konuda bir farkındalığı olmaksızın, belli bir zamanda, dizgenin öğeleri arasındaki devingen bağıntılara göre gerçekleştirmektedir. O halde, neolojiji, artsürem/eşşürem ikiliğinin ötesinde, dilin hem sürekli bir işlev, hem de iletişimi aksatmayan bir değişkenlik göstermesine dayanarak, İşlevsel Dilbilimin öncüsü MARTINET³⁹ tarafından önerilen “devingen eşşürem” (synchronie dynamique) çerçevesinde değerlendirme yoluna gitmek bu alanda yürütülen çalışmalar için verimli bir ortam sağlayacaktır.

6. 2000 Yıllarında Yaşanan Ekonomik Krize Dilbilimsel Yaklaşım

Günlük gazetelerin ekonomi sayfaları, çoğunlukla, iş dünyası, yatırımcılar gibi belirli bir kesime seslenmektedir. Tüm dünyada yaşanan ekonomik bunalım

³⁵VARDAR, Berke: *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, İstanbul 2001, s. 116.

³⁶SAUSSURE, Ferdinand de: *Genel Dilbilim Dersleri*, çev. Berke VARDAR, İstanbul 2001, s. 125

³⁷BAUDET, p. 64.

³⁸GÜLBERT, L: “Théorie du Néologisme” dans *Cahiers de AIEF*, vol. 25, no: 1, 1973, pp.11-12.

³⁹MARTINET, A.: “La synchronie dynamique” dans *La linguistique* no: 26, 1990, pp.13-23.

nedeniyle ortaya çıkan değişimler, yalnız, gazete sayfalarındaki haberlerin içeriğine yansımakla kalmamış; bu bunalımın geniş ölçekte yaşanması ile birlikte, ekonomi haberleri gündem maddelerinin en ön sıralarına yerleşerek, geniş bir okuyucu kitlesinin ilgi alanına girmiştir. Bu bağlamda, özel bir alana özgü ekonomi terimleri, gazeteler aracılığıyla, gündelik dilin bir parçası olmuştur. Yüksek tirajlı günlük gazeteler arasında yer alan Hürriyet ve Sabah Gazetelerinin ekonomi sayfalarında, 2001–2009 yılları arasında yayınlanan haberleri inceleyerek yaptığımız taramaların sonuçlarına göre, dilimize, ekonomi alanında, genellikle alıntı sözcükler katılmıştır. Bu bağlamda, ekonomi yazarları, Türk Dil Kurumu'nun yabancı kökenli sözcükler için önerdiği Türkçe karşılıkların yerine, çoğunlukla yabancı dildeki kullanımları yeğlemişlerdir. Böylece, yazarlar, yabancı dildeki sözcüklerin kullanım sıklıklarını yükselterek gündelik dile katılmasını sağlamışlardır. Ekonomist dergisinin yaptığı bir araştırmada⁴⁰, medyada en çok kullanılan yabancı kökenli ekonomi terimleri belirlenmiştir: Devalüasyon, konsolidasyon, moratoryum, monetizasyon, resesyon, depresyon, stagflasyon, hiperenflasyon, kronik enflasyon, kullanılan terimler arasında, sıklıkla görülenlerdir. Bu sonuçlar da, gazetelerin ekonomi haberlerini tarayarak elde ettiğimiz bulguları desteklemektedir.

SONUÇ

2000 yıllarında, yaşanan ekonomik krizin kitle iletişim araçlarında önemli bir yer tutması, neolojizm alanında zengin bir bütüncüye ulaşılmasını sağlamıştır. Bu bütünce, Türk dilinde, yeni dilsel üretimlerin sınıflandırılmak ve yabancı dillerin etkisini ölçmek için bir dayanak oluşturmuştur. Ekonomi alanındaki terimlerin çözümlenmesinden elde edilen sonuçlar, yalnız dilbilimsel verilerle sınırlı kalmamış; Türkiye'de ve dünyada, ekonomik krizin toplumsal ve siyasal sonuçlarını irdelemeye de olanak tanımıştır.

Basın aracılığıyla, uzmanlar tarafından tanınan terimler gündelik dile girmektedir. Bu bağlamda, gazeteci, özel bir alana özgü terimlerin yaygınlaştırılmasına aracılık etmektedir. Böylece, neolojizmlerin normalizasyon sürecine hız kazandırmaktadır. Ayrıca gazetelerin, okuyucuya uzmanlık isteyen bir alanda, bilgi vermesi, neolojizm ve terminoloji arasında çok belirgin olmayan sınırların daha da saydamlaşmasına neden olmaktadır.

---

⁴⁰Ekonomist, s. 42-43, 18.Mart. 2001.